

สาขาวิชานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

การสอนเสริมครั้งที่ **2**

เอกสารโสตทัศนชุดวิชา

41342

กฎหมายวิธีสบัญญัติ 2:

วิธีพิจารณาความแพ่งและกฎหมายล้มละลาย

Procedural Law 2:

Civil Procedure and Bankruptcy Law

สงวนลิขสิทธิ์

เอกสารโสตทัศนศึกษา กฎหมายวิธีสบัญญัติ 2 การสอนเสริมครั้งที่ 2
จัดทำขึ้นเพื่อเป็นบริการแก่นักศึกษาในการสอนเสริม

จัดทำต้นฉบับ : คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชา

บรรณาธิการ/ออกแบบ : หน่วยผลิตสื่อสอนเสริม ศูนย์โสตทัศนศึกษา
สำนักเทคโนโลยีการศึกษา

จัดพิมพ์ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พิมพ์ครั้งที่ 58 ภาค 1/2561 ปรับปรุง

แผนการสอนเสริมครั้งที่ 2

ชุดวิชา 41342 กฎหมายวิธีสบัญญัติ 2

การสอนเสริมครั้งที่ 2 วิธีการชั่วคราวก่อนพิจารณา และการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง

ประเด็น

1. การขอคุ้มครองชั่วคราว
2. คำขอในเหตุฉุกเฉิน
3. ผลแห่งคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว
4. การคุ้มครองประโยชน์ของคู่ความระหว่างพิจารณา
5. การร้องขอบังคับคดี
6. คำบังคับ
7. หมายบังคับคดี
8. ทรัพย์สินและสิทธิเรียกร้องเป็นเงินที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี
9. บุริมสิทธิหรือสิทธิอื่นๆ ของบุคคลภายนอก
10. การร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด
11. การขอรับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่ถูกยึด หรือขอบังคับจำนองหลุดของบุคคลภายนอก
12. การขอเฉลี่ยทรัพย์สิน
13. การงดและถอนการบังคับคดี
14. การจับกุมและกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษา

แนวคิด

1. วิธีการชั่วคราวก่อนการพิพากษาเป็นวิธีการคุ้มครองประโยชน์ของคู่ความในระหว่างพิจารณาทุกฝ่าย มีทั้งที่บัญญัติคุ้มครองประโยชน์ของจำเลย หรือของโจทก์ไว้โดยเฉพาะ และที่คุ้มครองประโยชน์ของคู่ความทุกฝ่าย
2. ในคดีอื่น ๆ นอกจากคดีมโนสำเนา โจทก์อาจมีคำขอฝ่ายเดียวให้มีวิธีการคุ้มครองคือให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของจำเลยทั้งหมดหรือบางส่วนไว้ก่อนพิจารณา ให้ห้ามชั่วคราวมิให้จำเลยกระทำการบางอย่าง ห้ามดำเนินการทางทะเบียน หรือให้จับกุมและกักขังจำเลยไว้ชั่วคราว
3. ในการขอคุ้มครองชั่วคราวของโจทก์ตามข้อ 2 โจทก์อาจมีคำขอในเหตุฉุกเฉินซึ่งศาลจะต้องพิจารณาคำขอเป็นการด่วน และการบังคับตามคำสั่งศาลเป็นไปโดยรวดเร็วกว่าวิธีธรรมดา
4. คู่ความซึ่งต้องถูกบังคับโดยคำสั่งในวิธีการชั่วคราวอาจได้รับสินไหมทดแทน หากว่าศาลมีคำสั่งโดยผิดพลาดไปว่าสิทธิเรียกร้องของผู้ขอมีเหตุอันสมควร หรือวิธีการเช่นนั้นไม่เกิดผลเพียงพอ ทั้งนี้ด้วยความผิดหรือเลินเล่อของผู้ขอ

5. เมื่อศาลพิพากษาแล้ว คู่ความซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี(เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา)มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ภายในกำหนดสิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา โดยศาลต้องออกคำบังคับให้ตามคำขอ
6. เมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำบังคับ เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอาจขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี
7. เจ้าพนักงานบังคับคดีมีฐานะเป็นผู้แทนเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา และมีอำนาจยึดและอายัด และขายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา
8. ทรัพย์สินที่อาจนำมาบังคับคดีได้ ต้องเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เว้นแต่ทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษาบางประเภทที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี
9. การบังคับคดีตามคำพิพากษาอาจทำให้บุคคลภายนอกเสียหาย กฎหมายจึงเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกผู้มีบุริมสิทธิหรือสิทธิอื่นๆ ร้องเข้ามาเพื่อรักษาประโยชน์ของตนได้ หรืออาจจะร้องขอให้ศาลปล่อยทรัพย์สินที่ยึดโดยอ้างว่าทรัพย์สินนั้นไม่ใช่เป็นของจำเลย หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษา
10. ในกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีเจ้าหน้าที่รายอื่นซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาด้วยและปรากฏว่าลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินอื่นที่พอจะบังคับคดีชำระหนี้ได้อีก เจ้าหน้าที่รายดังกล่าวอาจร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินหรือเงินที่ได้จากการบังคับคดีได้ตามส่วนหนี้
11. ในการบังคับคดีที่มีใช้หนี้เงิน เช่นเป็นหนี้ให้กระทำการหรือให้งดเว้นการกระทำการเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอาจขอให้ศาลมีคำสั่งจับกุมและกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่จงใจไม่ปฏิบัติตามหมายบังคับคดีได้ตามกฎเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติไว้
12. ศาลที่มีอำนาจบังคับคดี ได้แก่ศาลที่ได้พิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีในชั้นต้น

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาหน่วยที่ 6 – 9 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายและวินิจฉัยกฎหมายเกี่ยวกับวิธีการคุ้มครองชั่วคราวได้ทั้งที่เป็นการคุ้มครองจำเลย หรือโจทก์ หรือคู่ความในคดี รวมทั้งการคุ้มครองในเหตุฉุกเฉินด้วย
2. อธิบายและวินิจฉัยกฎหมายในเรื่องผลแห่งคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว การชดใช้ค่าสินไหมทดแทน และกรณีศาลยอมรับเอาบุคคลเป็นประกันได้
3. อธิบายและวินิจฉัยกฎหมายได้ว่าเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาหรือผู้ชนะคดีเท่านั้นมีอำนาจร้องขอให้บังคับคดีได้
4. อธิบายและวินิจฉัยกฎหมายได้ว่า คำพิพากษาหรือคำสั่งมีได้บังคับได้แต่ผู้แพ้คดีหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น ย่อมใช้บังคับคดีแก่บุคคลผู้ค้ำประกันในศาลเพื่อการชำระหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งด้วย
5. อธิบายได้ว่าศาลที่มีอำนาจในการบังคับคดีได้แก่ ศาลที่พิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีในชั้นต้น
6. อธิบายและวินิจฉัยกฎหมายได้ว่า เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอาจขอให้บังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินที่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ทั้งหมด ยกเว้นทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษาบางประเภทที่มีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี
7. อธิบายและวินิจฉัยกฎหมายได้ถึงวิธียึดทรัพย์สิน การรักษาทรัพย์สินที่ถูกยึด ผลของการยึดทรัพย์สิน และวิธีการขายทอดตลาดที่ยึด
8. อธิบายและวินิจฉัยกฎหมายได้ถึงวิธีอายัดทรัพย์สิน การโต้แย้งของบุคคลภายนอก ผลของการอายัดทรัพย์สิน และวิธีการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่อายัด
9. อธิบายและวินิจฉัยกฎหมายได้ถึงหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการทำบัญชีแสดงจำนวนเงิน และบัญชีอื่น ๆ ของการบังคับคดีและการจัดสรรเฉลี่ยเงินได้
10. อธิบายและวินิจฉัยกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิอื่นๆ ของบุคคลภายนอกที่สามารถร้องเข้ามาในคดีเพื่อรักษาประโยชน์ของตนได้ และร้องขอให้ศาลปล่อยการยึดได้ ถ้าทรัพย์สินที่ยึดนั้นไม่ใช่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้
11. อธิบายและวินิจฉัยกฎหมายในกรณีที่มีการร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินหรือเงินอื่นที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาถูกบังคับคดี และอธิบายสาเหตุและเงื่อนไขในการที่ศาลจะสั่งงดการบังคับคดีหรือถอนการบังคับคดีได้
12. อธิบายและวินิจฉัยกฎหมายได้ว่าหมายบังคับคดีหรือการบังคับคดีที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย มีวิธีการที่ศาลอาจจะยกเลิกหรือแก้ไขได้ และถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาจงใจไม่ปฏิบัติตามหมายบังคับคดี ถ้าเป็นหนี้ที่ทำให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการแล้วเจ้าหน้าที่อาจร้องขอให้ศาลมีคำสั่งจับกุม หรือกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ตามวิธีการและหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้

กิจกรรมการสอนเสริม

1. ประเมินผลก่อนสอนเสริมโดยใช้คำถามสั้น ๆ 3 – 5 คำถาม
2. ชักถามปัญหาผู้รับการสอนเสริม
3. เปิดโอกาสให้ผู้รับการสอนเสริมชักถามปัญหา
4. ประเมินผลหลังสอนเสริมโดยใช้คำถามอัตร้อย 2 – 3 ข้อ

สื่อการสอนเสริม

1. ชุดการสอนเสริม
2. เอกสารโสตทัศน 1 ฉบับ
 - การร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดไว้
3. แบบประเมินความคิดเห็นของผู้รับการสอนเสริม

การประเมินผล

1. สังเกตปฏิกิริยาและสีหน้าของผู้รับการสอนเสริม
2. ดูผลการตอบคำถามของผู้รับการสอนเสริมจากแบบประเมินผลเพื่อนำมาเปรียบเทียบหาความก้าวหน้า
3. ประเมินความคิดเห็นส่วนรวมของผู้เข้ารับการสอนเสริม

คำถามชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 2

การสอนเสริมครั้งที่ 2

ข้อ 1.

โจทก์ฟ้องเรียกเงินตามสัญญาและยื่นคำขอให้ศาลยึดรถยนต์ของจำเลยให้เป็นการชั่วคราวก่อนพิพากษา โดยนำพยานมาสืบว่าจำเลยกำลังยกย้ายจำหน่ายรถยนต์นั้น ซึ่งไม่เป็นความจริง แต่ศาลหลงเชื่อว่าเป็นความจริง ทั้งนี้ โดยความผิดของโจทก์ จึงได้มีคำสั่งอนุญาตตามคำขอของโจทก์ ต่อมาศาลพิจารณาให้จำเลยเป็นฝ่ายชนะคดี เช่นนี้ จำเลยจะขอให้โจทก์ใช้ค่าสินไหมทดแทนเนื่องจากขาดประโยชน์การใช้รถในระหว่างที่ถูกยึดไปนั้นได้หรือไม่

แนวตอบ

จำเลยมีสิทธิที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนจากโจทก์ เพราะการที่ศาลสั่งอนุญาตตามคำขอของโจทก์ที่ให้ยึดรถของจำเลยนั้นศาลได้สั่งไปโดยมีความเห็นหลงไปว่าวิธีการยึดรถยนต์ของจำเลยนั้นมีเหตุผลเพียงพอโดยความผิดของโจทก์ที่เสนอพยานหลักฐานเท็จต่อศาลในชั้นได้สวนคำขอ

ข้อ 2.

ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้โจทก์ตามฟ้อง และจำเลยทราบคำบังคับแล้วเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2540 จำเลยไม่ชำระหนี้ตามคำพิพากษาให้โจทก์ ต่อมาวันที่ 3 มิถุนายน 2545 โจทก์ยื่นคำร้องขอให้ออกหมายบังคับคดี ต่อมาในวันที่ 25 มิถุนายน 2551 เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดที่ดินของจำเลย ดังนั้นการยึดของเจ้าพนักงานบังคับคดีชอบหรือไม่

แนวตอบ

ถึงแม้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะยึดที่ดินของจำเลยเมื่อพ้นกำหนดเวลา 10 ปีนับแต่วันศาลพิพากษา แต่โจทก์ได้ยื่นคำร้องขอให้บังคับคดีภายในกำหนด 10 ปีแล้ว การออกหมายบังคับคดีชอบด้วยมาตรา 271 เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงต้องปฏิบัติตามหมายบังคับคดี การยึดที่ดินจึงชอบแล้ว

ข้อ 3.

ในการบังคับคดีแพ่งเรื่องหนึ่ง เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้นำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์สินภายในบ้านของลูกหนี้ตามคำพิพากษา พบว่าในบ้านมีโทรทัศน์ 1 เครื่อง ปืนยาว 1 กระบอก เตียนนอน ตู้เสื้อผ้า โต๊ะกินข้าว และเก้าอี้ อีกร้อยละ 1 ชุด ดังนี้ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะยึดทรัพย์สินดังกล่าวได้เพียงใดหรือไม่

แนวตอบ

เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถยึดโทรทัศน์และปืนยาวได้ เพราะไม่ใช่เครื่องใช้ในครัวเรือน แต่ เตียนนอน ตู้เสื้อผ้า โต๊ะกินข้าวและเก้าอี้ ถือเป็นเครื่องใช้ในครัวเรือน ถ้าราคารวมกันแล้วไม่เกิน 50,000 บาท ก็สามารถยึดได้ อย่างไรก็ตามในกรณีที่ศาลเห็นสมควร ศาลจะกำหนดทรัพย์สินดังกล่าวที่มีราคาเกินห้าหมื่นบาท ให้เป็นทรัพย์สินที่ไม่ต้องอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีก็ได้ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความจำเป็นตามฐานะของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

ข้อ 4

ในการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีพบสัญญาฉบับหนึ่งซึ่งลูกหนี้ได้ให้นายประพันธ์กู้เงินไปเป็นจำนวน 200,000 บาท และเป็นหนี้ที่ถึงกำหนดชำระแล้ว ดังนี้ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องดำเนินการอย่างไรตามกฎหมาย

แนวตอบ

เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจและหน้าที่ร้องขอต่อศาล ขอให้ศาลเรียกนายประพันธ์สอบถามว่าจะยินยอมชำระหนี้เงินกู้และดอกเบี้ยตามสัญญาหรือไม่ ถ้านายประพันธ์ยินยอมชำระหนี้ ศาลก็จะบันทึกไว้เป็นหลักฐาน หากนายประพันธ์ไม่มาศาลหรือไม่ยินยอมชำระหนี้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิร้องขออนุญาตต่อศาล เพื่อเป็นโจทก์ฟ้องเรียกเงินกู้และดอกเบี้ยจากนายประพันธ์ต่อไป

ข้อ 5

ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของเงินกู้ นายชาญชัย 200,000 บาท โดยนายชาญชัยได้จำนองที่ดินของตนไว้ เพื่อเป็นประกันเงินกู้รายได้นี้ด้วย ต่อมานายชาญชัยไม่ชำระหนี้ให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ศาลมีคำสั่งอายัดให้ นายชาญชัยนำเงินมาชำระแก่เจ้าหนี้ที่บังคับคดี คำสั่งอายัดนั้นจะมีผลอย่างไร และเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้อง ดำเนินการประการใดบ้าง

แนวตอบ

คำสั่งอายัดนี้มีผลเท่ากับเป็นการอายัดถึงจำนองด้วย ลูกหนี้ตามคำพิพากษากับนายชาญชัยจะไปทำนิติกรรม โถ่ถอนจำนองเองไม่ได้และเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องแจ้งคำสั่งอายัดนั้นไปยังเจ้าพนักงานที่ดิน เพื่อให้เจ้าพนักงาน ที่ดินจดทะเบียนการอายัดไว้ในทะเบียนที่ดินต่อไป (มาตรา 313 วรรคสอง) และหากนายชาญชัยจะจำหน่าย หรือก่อ ภาระผูกพันใด ๆ ในที่ดินที่จำนองไว้แล้ว การก่อให้เกิด โอน หรือเปลี่ยนแปลงซึ่งสิทธิเรียกร้องที่ได้ถูกอายัด ภายหลังที่ได้ทำการอายัดไว้แล้วนั้น หากอาจใช้ยื่นแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ไม่ ตาม มาตรา 314 (1)

ข้อ 6

ศาลออกคำบังคับให้จำเลยชำระหนี้ตามคำพิพากษา จำเลยได้นำเงินมาวางศาลเพื่อชำระหนี้ตามคำบังคับนั้น แล้ว เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2545 แต่โจทก์ไม่ทราบ ต่อมาโจทก์ทราบเรื่องจึงได้ร้องขอรับเงินที่จำเลยวางศาลนี้ใน วันที่ 20 มิถุนายน 2551 จะได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

แนวตอบ

เงินที่จำเลยนำมาวางศาลเพื่อชำระหนี้ตามคำพิพากษาให้แก่โจทก์ตามที่ศาลออกคำบังคับนั้น ถือได้ว่าเป็น เงินค้ำจ่ายอยู่ในศาลตามมาตรา 323 ผู้มีสิทธิจะต้องเรียกเอาภายใน 5 ปี นับแต่วันที่นำเงินมาวางศาล ซึ่งเป็นวันที่ โจทก์มีสิทธิเรียกร้องเอาเงินนั้นได้ มิใช่ นับจากวันที่ผู้มีสิทธิได้ทราบถึงการวางเงิน เมื่อโจทก์ผู้มีสิทธิมิได้เรียกเอา ภายใน 5 ปี จึงตกเป็นของแผ่นดิน

ภาคผนวกเอกสารโสตทัศนฯ กฎหมายวิธีสบัญญัติ 2

ประกอบการสอนเสริมครั้งที่ 2

โดย อาจารย์ธนวัฒน์ เนติโพธิ์

ประธานคณะกรรมการบริหารชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 2

หน่วยที่ 5 อุทธรณ์และฎีกา

อุทธรณ์ คือกระบวนการพิจารณาที่ผู้อุทธรณ์โต้แย้งคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นต่อศาลอุทธรณ์ และถือเป็นคำฟ้องชนิดหนึ่ง (ปวพ. มาตรา 1 (3))

ผู้มีสิทธิอุทธรณ์ (ดูเอกสารการสอนหน้า 5-5)

1. บุคคลผู้มีส่วนได้เสียกับคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นยอมอุทธรณ์ได้ เช่น ผู้ที่ถูกศาลลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล ผู้ดูแลรักษาทรัพย์ ผู้ซื้อทรัพย์จากการขายทอดตลาดหรือผู้ที่สู้ราคาในการขายทอดตลาด ผู้ค้าประกันในศาล บริวารหรือวงศ์ญาติของจำเลยในคดีฟ้องขับไล่
2. คู่ความในคดียอมมีสิทธิอุทธรณ์ได้เสมอ

ข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ (ดูเอกสารการสอนหน้า 5-7)

1. เมื่อมีกฎหมายบัญญัติว่าให้คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นเป็นที่สุด
2. การอุทธรณ์ต้องอยู่ภายใต้บังคับของ ปวพ. มาตรา 138, 168, 188 และ 222

คำฟ้องอุทธรณ์

หลักเกณฑ์เกี่ยวกับประเด็นที่จะยกขึ้นอุทธรณ์ได้ดังนี้

1. ประเด็นที่อุทธรณ์ไม่ว่าจะเป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมาย จะต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วในศาลชั้นต้น (ดูเอกสารการสอนหน้า 5-12)
2. ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่คู่ความจะอุทธรณ์นั้นจะต้องกล่าวไว้โดยชัดแจ้งในอุทธรณ์

ข้อยกเว้น : ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ไม่ได้ว่ากล่าวกันมาจากศาลชั้นต้นแต่อาจยกขึ้นว่าในชั้นอุทธรณ์ได้คือ

ก) เป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

ตัวอย่าง : ปัญหาที่ศาลฎีกาถือว่าเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ซึ่งสามารถยกขึ้นว่าในชั้นอุทธรณ์ได้แม้จะมีได้ว่ากันในศาลชั้นต้น เช่น

- (1) ปัญหาว่ากฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ (ฎีกาที่ 7566/2505)
- (2) ปัญหาว่าโจทก์มีอำนาจฟ้องหรือไม่
- (3) ปัญหาว่าศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาอุทธรณ์กฎหมายหรือไม่หรือศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนั้นหรือไม่

กรณีต่อไปนี้เป็นศาลฎีกาเคยวินิจฉัยว่าไม่ใช่ปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน เช่น ปัญหาที่ว่า ฟ้องของโจทก์เคลือบคลุมหรือไม่ ผู้ให้กู้ผ่อนเวลาชำระหนี้แก่ผู้กู้หรือไม่ ทรัพย์สินที่ถุกยึดเป็นของผู้ร้องหรือไม่ เชื้อคพิพาทซึ่งมิได้ลงวันที่ในเช็คไม่สมบูรณ์ตาม ปพพ. มาตรา 988 (6) หรือไม่ ฯลฯ

ข) คู่ความมิได้ยกปัญหาข้อกฎหมายใดขึ้นอ้างอิงในศาลชั้นต้น เพราะพฤติการณ์ไม่เปิดช่องให้กระทำได้

คดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง

ปัญหาข้อเท็จจริง คือ (ดูเอกสารการสอนหน้า 5-16)

1) เป็นเรื่องราวที่คู่ความแต่ละฝ่ายกล่าวอ้าง เช่น โจทก์ฟ้องว่าจำเลยกู้เงินโจทก์ จำเลยปฏิเสธว่าไม่ได้รับเงินกู้มีประเด็นว่าจำเลยได้กู้เงินโจทก์หรือไม่ เป็นข้อเท็จจริง

2) ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจของศาลคือดุลพินิจที่เกี่ยวกับการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานว่าเชื่อฟังฝ่ายใดตาม ป.ว.พ. มาตรา 104 หรือ ป.ว.อ. มาตรา 227 เช่น จำเลยกู้เงินโจทก์หรือไม่ จำเลยจงใจขาดนัดยื่นคำให้การหรือไม่ (ฎีกาที่ 3869/2541, ฎีกาที่ 4244/2541) หรือเป็นดุลพินิจของศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เช่น ศาลชั้นต้นอนุญาตให้โจทก์ถอนฟ้อง จำเลยอุทธรณ์โต้แย้งว่าศาลไม่ควรอนุญาตให้ถอนฟ้องเป็นอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา 224 (ฎีกาที่ 1152/2538) หรือการใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทน เช่น อุทธรณ์ว่าค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทน ไม่ควรเท่าที่ศาลชั้นต้นกำหนด (ฎีกาที่ 1583/2537)

ปัญหาข้อกฎหมาย คือ (ดูเอกสารการสอนหน้า 5-17)

1) การปรับข้อเท็จจริงที่ยุติแล้วเข้ากับบทกฎหมาย เช่น ข้อเท็จจริงฟังยุติว่าจำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างของจำเลยที่ 2 ขับรถบรรทุกไปส่งสินค้าแล้วขับรถออกนอกเส้นทางไปทำธุระส่วนตัวแล้วซากกลับเกิดเหตุละเมิดขึ้นจะถือว่ายังอยู่ในทางการที่จ้างของจำเลยที่ 2 หรือไม่

2) การตีความ หรือแปลความหมายของกฎหมาย คำพิพากษา สัญญา หนี้ หรือเอกสารต่าง เช่น ฟ้องหรือคำร้องขอในคดีไม่มีข้อพิพาทเคลือบคลุมหรือไม่ (ฎีกาที่ 445/2541) ศาลตีความข้อสัญญาผิดไป (ฎีกาที่ 105/2536)

3) ศาลล่างรับฟังข้อเท็จจริงนอกจำนวน หรือผิดไปจากพยานหลักฐานในจำนวนหรือไม่

สรุปก็คือข้อกฎหมายยอมอุทธรณ์ ฎีกาได้ตลอด กฎหมายจำกัดสิทธิเฉพาะในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงเท่านั้น

การคำนวณทุนทรัพย์เพื่อพิจารณาว่าเกินห้าหมื่นบาทหรือไม่

(ดูเอกสารการสอนหน้า 5-17)

มีข้อควรสังเกตดังนี้

1. คดีมีทุนทรัพย์ไม่เกินห้าหมื่นบาทนั้น หมายถึงทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นอุทธรณ์ เพราะบางทีทุนทรัพย์ชั้นอุทธรณ์กับศาลชั้นต้นไม่เท่ากัน เช่น โจทก์ฟ้องเรียกเงิน 100,000 บาท ศาลชั้นต้นพิพากษาให้โจทก์ได้เพียง 60,000 บาท โจทก์อุทธรณ์เรียกเงินอีก 40,000 บาท ดังนั้นต้องถือว่าคดีมีทุนทรัพย์ที่พิพาทชั้นอุทธรณ์แต่ 40,000 บาท ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ แต่ถ้าจำเลยอุทธรณ์ว่าจำเลยไม่ต้องรับผิดในเงิน 600,000 บาท ดังนั้นจำเลยอุทธรณ์ได้
2. ถ้าในคำฟ้องขอดอกเบี้ย ค่าเช่า ค่าเสียหายในอนาคตด้วย เช่น ขอดอกเบี้ย ค่าเช่า ค่าเสียหายนับแต่วันฟ้องถึงวันที่ชำระจริง ตามคำพิพากษาก็มีให้นำมาคำนวณเป็นทุนทรัพย์ด้วย
3. กรณีที่คดีหลายเรื่องได้พิจารณาพิพากษารวมกัน ต้องพิจารณาทุนทรัพย์เป็นรายคดี มิใช่ถือทุนทรัพย์ทุกคดีมารวมกันคำนวณเป็นทุนทรัพย์ที่จะอุทธรณ์
4. ถ้าคดีมีโจทก์หลายคนรวมกันฟ้องมาเป็นคดีเดียว และเป็นกรณีที่โจทก์แต่ละคนใช้สิทธิเฉพาะตัวฟ้อง คือสิทธิของโจทก์แต่ละคนแบ่งแยกกันได้ ดังนี้ ถ้าโจทก์คนใดจะอุทธรณ์จะต้องพิจารณาทุนทรัพย์เฉพาะของโจทก์คนนั้นว่าเกินห้าหมื่นบาทหรือไม่ ถ้าทุนทรัพย์ของโจทก์ที่จะอุทธรณ์ไม่เกินห้าหมื่นบาทก็ต้องห้ามอุทธรณ์
5. ถ้าคดีมีโจทก์หลายคนรวมกันฟ้องมาเป็นคดีเดียว และเป็นกรณีที่สิทธิของโจทก์แต่ละคนเป็นสิทธิเรียกร้องที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแบ่งแยกมิได้ ดังนี้ ถ้าโจทก์คนใดจะอุทธรณ์ต้องคิดทุนทรัพย์รวมของโจทก์ทุกคน ถ้าทุนทรัพย์รวมเกินห้าหมื่นบาทก็อุทธรณ์ได้ ถ้าไม่เกินห้าหมื่นบาทก็ต้องห้ามอุทธรณ์ เช่นเจ้าของรวมฟ้องขอให้ส่งมอบช่าง 1 เชือก ราคา 60,000 บาท แก่โจทก์ทั้งสอง เป็นต้น
6. ถ้าคดีมีโจทก์หลายคนรวมกันฟ้องจำเลยคนหนึ่งในคดีเดียวกัน และจำเลยเป็นผู้อุทธรณ์ การพิจารณาทุนทรัพย์ต้องพิจารณาทุนทรัพย์รวมของโจทก์ทุกคน ไม่ว่าสิทธิเรียกร้องของโจทก์แต่ละคนนั้นจะแบ่งแยกกันได้หรือไม่ก็ตาม เช่น โจทก์ 5 คนฟ้องแบ่งมรดก 4 ใน 9 ส่วน รวมเป็นเงิน 65,140 บาท ศาลชั้นต้นพิพากษาให้แบ่งทรัพย์ให้โจทก์คนละ 1 ใน 9 จำเลยยอมอุทธรณ์ได้ (ฎีกาที่ 2362-2515 ประชุมใหญ่)
7. ถ้าฟ้องจำเลยหลายคนในจำนวนเดียว ต้องพิจารณาว่าจำเลยมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลคดีหรือไม่ ถ้ามีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดีก็ต้องคิดทุนทรัพย์รวมกัน แต่ถ้าไม่มีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดีก็ต้องคิดทุนทรัพย์สำหรับจำเลยแต่ละคน
8. คดีจำนวนเดียวมีหลายประเด็น ต้องถือทุนทรัพย์ทุกประเด็นรวมกัน หากทุนทรัพย์ทั้งคดีไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง แม้อุทธรณ์บางประเด็นอันมีทุนทรัพย์ไม่เกินที่กำหนดไว้ในมาตรา 224 ไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง

9. หากคดีมีฟ้องแย้ง ต้องแยกพิจารณาฟ้องเดิมและฟ้องแย้งออกจากกัน เพราะฟ้องแย้งเป็นคนละเรื่องกับฟ้องเดิม การคิดทนายทนายในการอุทธรณ์ฎีกา ฟ้องแย้งย่อมแยกจากฟ้องเดิม จะถือทนายทนายร่วมกันว่าต้องห้ามอุทธรณ์ฎีกาหรือไม่ ไม่ได้ (ฎีกาที่ 452/2512) แม้บางกรณีทนายทนายตามฟ้องเดิมต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ในข้อเท็จจริง แต่ทนายทนายตามฟ้องแย้งไม่ต้องห้ามก็อุทธรณ์ในข้อเท็จจริงได้

10. การคำนวณทนายทนายไม่ได้หมายความว่าโจทก์เรียกมาเท่าไรต้องถือตามที่โจทก์เรียกมาเสมอไป เพราะมาตรา 224 ใช้คำว่า “ทนายทนายที่พิพาท” กล่าวคือ ต้องเป็นทนายทนายที่โจทก์และจำเลยยังขัดแย้งกันอยู่ เช่น พิพาทกันในที่ดินเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ ไร่ราคา 51,000 บาท แต่เมื่อทำแผนที่พิพาทแล้วมีเนื้อที่ไร่เศษ ราคาเพียง 30,000 บาทเศษ ต้องถือทนายทนายพิพาทชั้นอุทธรณ์ไม่เกิน 50,000 บาท ต้องห้ามอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง (ฎีกาที่ 3642/2544, ฎีกาที่ 3189/2537)

11. จำนวนทนายทนายหรือราคาทนายที่พิพาท ไม่นำจำนวนทนายทนายหรือราคาทนายที่คู่ความรับกันหรือยุติแล้วในศาลชั้นต้น มารวมคำนวณเป็นทนายทนายในชั้นอุทธรณ์

คดีซึ่งต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงเพราะเป็นคดีมีทนายทนายไม่เกิน 50,000 บาท นั้น สามารถอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ ตามที่มาตรา 224 วรรคแรกบัญญัติไว้ ดังนี้

(ดูเอกสารการสอนหน้า 5-20)

1. เมื่อผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีนั้นในศาลชั้นต้นได้**ทำความเข้าใจ**ไว้

2. เมื่อผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นได้**รับรองว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์ได้** ซึ่งอาจเป็นการรับรองในเวลาที่ต้องตรวจอุทธรณ์ หรือรับรองไว้ล่วงหน้าก่อนมีการยื่นอุทธรณ์ก็ได้ (ฎีกาที่ 478/2513 (ประชุมใหญ่)) แต่ต้องเป็นคำรับรองให้อุทธรณ์ในข้อเท็จจริง มิใช่คำสั่งรับอุทธรณ์ และมีข้อสังเกตว่า

- ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณา**สืบทอดประเด็น**ไม่มีอำนาจรับรอง (ฎีกาที่ 3420/2538)
- ผู้พิพากษาที่เพียงแต่รับคำร้องในคดี โดยมีได้นั่งพิจารณาคดีนั้นเลยก็ไม่มีอำนาจรับรองให้อุทธรณ์ในข้อเท็จจริง
- การขอให้รับรองต้องกระทำก่อนครบกำหนดเวลายื่นอุทธรณ์ หากพ้นกำหนดเวลายื่นอุทธรณ์แล้วผู้อุทธรณ์จะยื่นคำร้องถึงผู้พิพากษาดังกล่าวขอให้พิจารณารับรองให้อุทธรณ์ไม่ได้ ศาลชั้นต้นชอบที่จะยกคำร้องได้ทันที

3. เมื่อได้รับอนุญาตให้อุทธรณ์เป็นหนังสือจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้นหรืออธิบดีผู้พิพากษาภาคผู้มีอำนาจแล้วแต่กรณี

คดีที่ไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง: มาตรา 224 วรรคสอง

(ดูเอกสารการสอนหน้า 5-23)

1. คดีฟ้องขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ (ดูเอกสารการสอนหน้า 5-23)
2. คดีเกี่ยวกับสิทธิในสภาพบุคคลหรือสิทธิในครอบครัว (ดูเอกสารการสอนหน้า 5-29)
3. คดีฟ้องขับไล่ออกจากอสังหาริมทรัพย์ (ดูเอกสารการสอนหน้า 5-26)

โดยปกติ คดีฟ้องขับไล่ถือเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์อยู่แล้ว จึงย่อมจะอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้เสมอ แต่อย่างไรก็ดี หากเป็นการฟ้องขับไล่ผู้เช่าหรือผู้อาศัยออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าหรืออาจให้เช่าได้ ในขณะที่ยื่นคำฟ้องไม่เกินเดือนละ 4,000 บาท คู่ความก็จะอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงไม่ได้

- อย่างไรก็ตาม หากฟ้องขับไล่แล้วจำเลยสู้กรรมสิทธิ์ว่าทรัพย์พิพาทเป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลย เช่นนี้จะทำให้คดีฟ้องขับไล่นี้กลายเป็นคดีมีข้อพิพาทด้วยกรรมสิทธิ์ขึ้นมา ทำให้เป็นคดีมีทุนทรัพย์ตามมาตรา 224 วรรคหนึ่ง ซึ่งจะต้องห้ามอุทธรณ์หรือไม่ต้องพิจารณาทุนทรัพย์ที่พิพาทเป็นหลัก แต่คดีที่จำเลยมิได้ให้การต่อสู้ในเรื่องกรรมสิทธิ์ก็ดี หรือให้การต่อสู้อ้างว่าเป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคลอื่นมิได้ให้การต่อสู้ว่าเป็นของจำเลยเองก็ดี ไม่ถือว่าจำเลยให้การต่อสู้ในเรื่องกรรมสิทธิ์ ถือว่าเป็นคดีฟ้องขับไล่ตามปกติอยู่ต่อไป แต่จะต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงหรือไม่เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาตามมาตรา 224 วรรคสอง
- คดีที่ดินไม่ว่ามีโฉนดหรือมีสิทธิครอบครองระหว่างราษฎรด้วยกัน หรือระหว่างรัฐกับราษฎร และมีการฟ้องขับไล่ออกไปจากที่ดินแต่มีการอ้างหรือโต้เถียงกันว่าเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินหรือไม่เป็นคดีมีทุนทรัพย์ไม่ใช่คดีฟ้องขับไล่
- กรณีมีสัญญาเช่า ก็พิจารณาจากอัตราค่าเช่าต่อเดือนตามสัญญาเช่าเป็นหลัก
- กรณีฟ้องขับไล่ผู้อาศัย ก็ต้องพิจารณาจากสภาพของอสังหาริมทรัพย์นั้นว่าอาจให้เช่าได้เท่าใด ในขณะที่ฟ้องคดี
- การพิจารณาสหสิทธิอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงในคดีฟ้องขับไล่ และมีค่าขอบังคับให้ชำระค่าเช่าหรือค่าเสียหายก่อนฟ้องมาด้วย คดีประเภทนี้ จะเห็นได้ว่าค่าขอบังคับขับไล่และค่าขอเรียกค่าเช่าหรือค่าเสียหายก่อนฟ้อง เป็นค่าขอเกี่ยวข้องกัน ไม่อาจแยกจากกันได้ การพิจารณาสหสิทธิอุทธรณ์จึงต้องพิจารณาด้วยกันทั้งสองค่าขอ กล่าวคือ หากค่าขอใดค่าขอหนึ่งไม่ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ในข้อเท็จจริง ต้องถือว่าทั้งคดีไม่ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ในข้อเท็จจริง

การห้ามอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณา

(ดูเอกสารการสอนหน้า 5-31)

“คำสั่งระหว่างพิจารณา” คือ คำสั่งของศาลซึ่งได้สั่งก่อนมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดในคดี ไม่ว่าจะศาลจะสั่งเองหรือคู่ความร้องขอก็ตาม คำสั่งระหว่างพิจารณานี้มีทั้งคำสั่งระหว่างพิจารณาในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา (แต่คำสั่งระหว่างพิจารณาของศาลฎีกาย่อมถึงที่สุด จึงไม่มีปัญหาเรื่องการอุทธรณ์ฎีกา) การอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้น หรือการฎีกาคำสั่งระหว่างพิจารณาของศาลอุทธรณ์ใช้หลักเดียวกัน คือห้ามอุทธรณ์หรือฎีกาทันทีต้องโต้แย้งไว้ก่อน แล้วจึงอุทธรณ์หรือฎีกาเมื่อศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์พิพากษาแล้ว

คำสั่งของศาลที่สั่งภายหลังจากยื่นฟ้องแล้วไม่ว่าศาลจะสั่งรับฟ้องไว้หรือไม่ก็ตาม และก่อนศาลพิพากษา ย่อมเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา ส่วนคำสั่งของศาลที่สั่งหลังจากศาลพิพากษาแล้ว ย่อมไม่เป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา ตัวอย่างคำสั่งระหว่างพิจารณา

- (1) คำสั่งศาลที่สั่งรับคำคู่ความประเภทต่าง ๆ
- (2) คำสั่งศาลเกี่ยวกับการร้องสอดตามมาตรา 57
- (3) คำสั่งศาลให้งดสืบพยานโจทก์หรือจำเลย
- (4) คำสั่งศาลที่อนุญาตหรือไม่อนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ก่อนศาลพิพากษาในกรณีที่จำเลยขาดนัดพิจารณาเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา
- (5) คำสั่งศาลที่อนุญาตหรือไม่อนุญาตให้จำเลยยื่นคำให้การเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา
- (6) คำสั่งศาลไม่อนุญาตให้โจทก์ถอนฟ้องเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา
- (7) คำร้องขอขยายระยะเวลา ไม่ใช่คำคู่ความเพราะมิได้ตั้งประเด็นระหว่างคู่ความตามที่บัญญัติไว้ใน ป.พ. มาตรา 1 (5) ฉะนั้นคำสั่งศาลที่ไม่อนุญาตให้ขยายเวลาจึงเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา
- (8) คำสั่งที่เกี่ยวกับการชี้สองสถานเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา
- (9) คำสั่งศาลที่ไม่อนุญาตให้ชี้ขาดข้อกฎหมายเบื้องต้น (ฎีกาที่ 462/2508) หรือศาลวินิจฉัยแล้วไม่เป็นคุณแก่ผู้ขอ (ฎีกาที่ 266/2504) เป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา
- (10) คำสั่งศาลชั้นต้นที่ไม่อนุญาตให้โอนคดีไปยังศาลอื่น

การโต้แย้งคำสั่งระหว่างพิจารณา

(ดูเอกสารการสอนหน้า 5-33)

คำสั่งระหว่างพิจารณานี้กฎหมายมิได้ห้ามอุทธรณ์โดยเด็ดขาด เพียงแต่ห้ามมิให้อุทธรณ์คำสั่งนั้นในระหว่างการพิจารณา ต้องรอให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีเสียก่อนจึงจะอุทธรณ์ได้ นอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดเงื่อนไขสำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งคู่ความที่ประสงค์จะอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาต้องปฏิบัติเพื่อให้มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาได้ กล่าวคือ คู่ความจะต้องโต้แย้งคำสั่งนั้นภายหลังจากที่ศาลมีคำสั่ง เมื่อโต้แย้งแล้วคู่ความจะมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งนั้นได้ภายใน 1 เดือนนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดี

การโต้แย้งคำสั่งระหว่างพิจารณาจะต้องทำภายหลังศาลมีคำสั่ง ดังนั้นการโต้แย้งหรือคัดค้านใดๆก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งไม่ถือเป็นการโต้แย้งคำสั่งซึ่งจะก่อให้เกิดสิทธิอุทธรณ์ได้

วิธีการโต้แย้งทำได้ 2 วิธี

- (1) แกลงด้วยวาจาโต้แย้งคำสั่งนั้น ซึ่งเมื่อแกลงแล้วศาลจะจดข้อโต้แย้งไว้ในรายงาน หรือ
- (2) ยื่นคำแกลงโต้แย้งเป็นหนังสือ

กำหนดเวลาโต้แย้งการโต้แย้งไม่มีกำหนดเวลาไว้ จะยื่นเมื่อใดก็ได้ก่อนศาลพิพากษา แต่ข้อสำคัญศาลต้องมีคำสั่งเสียก่อนจึงจะโต้แย้งได้ดังกล่าวมาแล้ว

คำสั่งระหว่างพิจารณาศาลต้องให้คู่ความมีโอกาสและเวลาพอสมควรที่จะให้โต้แย้งคำสั่งนั้นได้ เมื่อจำเลยไม่มีเวลาที่จะโต้แย้งคำสั่งนั้น แม้จะมีได้โต้แย้งคำสั่งนั้น จำเลยก็มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งนั้นได้ (ฎีกาที่ 169/2511)

ข้อยกเว้นการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณา

(ดูเอกสารการสอนหน้า 5-35)

คำสั่งระหว่างพิจารณาที่อยู่ในข้อยกเว้นซึ่งอาจอุทธรณ์ได้ทันทีมีดังนี้

1. คำสั่งของศาลชั้นต้นที่ไม่รับหรือให้คืนคำคู่ความตามมาตรา 18 หรือคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดเบื้องต้นตามมาตรา 24 ซึ่งทำให้คดีเสร็จไปทั้งเรื่อง
2. คำสั่งให้กักขัง (มาตรา 111 (2)) หรือปรับไหม (มาตรา 255,258) หรือจำขัง (มาตรา 299) ผู้ใดตามประมวลนี้
3. คำสั่งอันเกี่ยวข้องกับคำขอเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของคู่ความหรือเพื่อจะบังคับคดีตามคำพิพากษา
4. คำสั่งไม่รับหรือคืนคำคู่ความตามมาตรา 18 หรือวินิจฉัยชี้ขาดเบื้องต้นตามมาตรา 24 ซึ่งมีได้ทำให้คดีเสร็จไปทั้งเรื่อง

การยื่นและตรวจรับอุทธรณ์

(ดูเอกสารการสอนหน้า 5-39)

ผู้ที่นำอุทธรณ์มายื่น โดยปกติคือคู่ความในศาลชั้นต้นฝ่ายที่ไม่พอใจคำพิพากษาของศาลชั้นต้น อุทธรณ์ต้องทำเป็นหนังสือเสมอ ไม่ว่าจะเป็คดีแพ่งสามัญหรือคดีมโนสาร่ การยื่นฟ้องอุทธรณ์ต้องยื่นต่อศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น (มาตรา 229) จะส่งทางไปรษณีย์มาไม่ได้

กำหนดเวลายื่นอุทธรณ์ผู้อุทธรณ์ต้องยื่นอุทธรณ์ภายในกำหนด 1 เดือน นับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ไม่ใช่ 30 วัน (ฎีกาที่ 6629/2544) โดยนับระยะเวลาตาม ปพพ. แต่อาจยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาต่อศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาได้ในกรณีที่มีพฤติการณ์พิเศษ โดยขอขึ้นมาก่อนสิ้นระยะเวลานั้น หากสิ้นระยะเวลานั้นไปแล้วจะร้องขอได้ในกรณีมีเหตุสุดวิสัยตามมาตรา 23

ฎีกาที่ 291/2540 ศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาวันที่ 3 สิงหาคม 2537 ครบกำหนดยื่นอุทธรณ์วันที่ 3 กันยายน 2537 ซึ่งเป็นวันเสาร์หยุดราชการ จำเลยมีสิทธิยื่นอุทธรณ์ในวันที่ 5 กันยายน 2537 ซึ่งเป็นวันเริ่มทำการได้

ถ้าศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาวันที่ 31 มกราคม ครบกำหนดอุทธรณ์วันที่ 28 หรือ 29 กุมภาพันธ์ (ฎีกาที่ 164/2502) ถ้าอ่านคำพิพากษาวันที่ 28 หรือ 29 กุมภาพันธ์ ครบกำหนดยื่นอุทธรณ์วันที่ 31 มีนาคม (ฎีกาที่ 2799/2527)

คำสั่งรับหรือไม่รับอุทธรณ์

(ดูเอกสารการสอนหน้า 5-43)

การที่ศาลชั้นต้นไม่รับอุทธรณ์ หมายถึง ศาลชั้นต้นมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ตามมาตรา 230 วรรคสาม หรือ ปฏิเสธไม่ส่งอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ ตามมาตรา 232 ไม่ใช่การที่ศาลชั้นต้นตรวจอุทธรณ์แล้วไม่รับคำคู่ความ ซึ่งกรณีเช่นนั้นคู่ความย่อมมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งนั้น ตาม ป.ว.พ.มาตรา 227, 228 (ฎีกาที่ ๑๔๐๔/๒๕๐๙) ศาลชั้นต้น ลังยกรคำร้องของโจทก์ซึ่งขอขยายเวลายื่นฎีกา ไม่ใช่คำสั่งไม่รับฎีกา โจทก์จะยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งนั้นต่อศาลฎีกา หรือยื่นฎีกาต่อศาลฎีกาไม่ได้

การฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่ง

(ดูเอกสารการสอนหน้า 5-57)

การฎีกาก็คือการโต้แย้งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ (ดูมาตรา 1(3)) เมื่อศาลอุทธรณ์มี คำพิพากษาหรือคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใด คู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสียซึ่งไม่พอใจคำสั่งหรือคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ก็ สามารถฎีกาโต้แย้งคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นต่อศาลฎีกาได้ทั้งนี้โดยต้องยื่นฎีกาภายใน 1 เดือน นับแต่วันที่ศาล อุทธรณ์มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง (มาตรา 247) หากผู้ฎีกาไม่อาจยื่นฎีกาได้ทันกำหนดเพราะมีเหตุการณ์พิเศษ ก็อาจยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาฎีกาได้ กำหนดเวลายื่นฎีกา ต้องยื่นในกำหนด 1 เดือน เช่นเดียวกับชั้นอุทธรณ์ ดังกล่าวมาแล้ว

การฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง บัญญัติไว้ในมาตรา 248 ซึ่งมีสาระทำนองเดียวกับการอุทธรณ์ในปัญหา ข้อเท็จจริง(มาตรา ๒๒๔) ดังที่ได้ศึกษากันมาแล้วนักศึกษาสามารถใช้ศึกษาเปรียบเทียบกันได้ (ดูเอกสารการสอนหน้า 5-64) เพียงแต่มีเพิ่มวรรค 3 และวรรค 4 ขึ้นมาซึ่งเป็นเรื่องในรายละเอียดเท่านั้น

ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายข้อใดที่เป็นสาระแก่คดี แต่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกา ศาลฎีกาก็มี อำนาจไม่รับวินิจฉัยได้ ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายข้อใดเป็นสาระแก่คดี แต่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกา ตามมาตรา 249 นี้ มีใช้แต่เฉพาะในศาลฎีกาเท่านั้น ในศาลอุทธรณ์ไม่มีบทบัญญัติเช่นว่านี้ใช้บังคับ และไม่สามารถ นำไปใช้บังคับแก่คดีที่อุทธรณ์ในศาลอุทธรณ์ได้

ต่อมาได้มีการพระบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 27) พ.ศ. 2558 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาวันที่ 8 กันยายน 2558 โดยให้มีผลใช้บังคับเมื่อพ้นหกสิบวันนับแต่วันประกาศใน ราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป กล่าวคือ พระราชบัญญัติข้างต้นมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 8 พฤศจิกายน 2558 บัญญัติ เพิ่มมาตรา 244/1 และให้ยกเลิกความในมาตรา 247 และให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน

“ มาตรา 244/1 ภายใต้บังคับมาตรา 247 คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด”

“ มาตรา 247 การฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ให้กระทำได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาลฎีกา การขออนุญาตฎีกาให้ยื่นคำร้องพร้อมกับคำฟ้องฎีกาต่อศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดี นั้นภายในกำหนดหนึ่งเดือน นับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แล้วให้ศาลชั้นต้นรับส่งคำร้อง

พร้อมคำฟ้องฎีกาดังกล่าวไปยังศาลฎีกา และให้ศาลฎีกาพิจารณาวินิจฉัยคำร้องให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว”

จึงมีผลทำให้คู่ความไม่อาจฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ต่อไปได้อีกแล้ว เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตจากศาลฎีกา และต่อมาเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2558 ได้มีข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการขออนุญาตฎีกาในคดีแพ่ง พ.ศ. 2558 (ใช้บังคับวันที่ 1 ธันวาคม 2558) มีสาระสำคัญดังกล่าวต่อไปนี้

1. ให้ยกเลิกมาตรา 223 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2534
2. กำหนดหลักเกณฑ์การฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ โดยให้กระทำเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลฎีกา และกำหนดระยะเวลาในการขออนุญาตฎีกาโดยให้ยื่นคำร้องพร้อมกับคำฟ้องฎีกาต่อศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีนี้ภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แล้วให้ศาลชั้นต้นรับส่งคำร้องพร้อมคำฟ้องฎีกาดังกล่าวไปยังศาลฎีกา
3. กำหนดหลักเกณฑ์การวินิจฉัยคำร้องตามมาตรา 247 ให้พิจารณาและวินิจฉัยโดยองค์คณะผู้พิพากษาที่ประธานศาลฎีกาแต่งตั้ง ซึ่งประกอบด้วยรองประธานศาลฎีกาและผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาอีกอย่างน้อยสามคน โดยการวินิจฉัยให้เป็นไปตามเสียงข้างมาก
4. กำหนดหลักเกณฑ์ในการอนุญาตให้ฎีกาเมื่อเป็นปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรวินิจฉัย เช่น ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ หรือความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือในกรณีที่คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญขัดกันหรือขัดกับแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกา เป็นต้น
5. กำหนดให้หลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณาวินิจฉัยและระยะเวลาในการพิจารณาคำร้องตามมาตรา 247 การตรวจรับฎีกา การแก้ฎีกา การพิจารณา และการพิพากษาคดีรวมทั้งการสั่งคืนค่าฤชาธรรมเนียม ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา
6. กำหนดให้ในคดีที่ได้รับอนุญาตให้ฎีกาที่มีแต่เฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย หากศาลฎีกาเห็นว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ไม่ถูกต้องไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ศาลฎีกาจะมีคำวินิจฉัยในปัญหาข้อกฎหมายนั้นและยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์หรือศาลชั้นต้น แล้วมีคำสั่งให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลชั้นต้นแล้วแต่กรณี ทำคำพิพากษา หรือคำสั่งใหม่ภายใต้กรอบคำวินิจฉัยของศาลฎีกาได้
7. กำหนดให้นำบทบัญญัติในลักษณะ 1 ว่าด้วยการอุทธรณ์มาใช้บังคับ โดยอนุโลมในกรณีที่ไม่มีข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามมาตรา 250 กำหนดไว้

ฉะนั้น คดีแพ่งที่ยื่นฟ้องในปี 2558 จึงต้องแยกเป็นสองกลุ่ม กลุ่มแรกเป็นคดีที่ยื่นฟ้องก่อนวันที่ 8 พฤศจิกายน 2558 การฎีกาใช้ระบบสิทธิตามกฎหมายเดิม กล่าวคือคู่ความสามารถยื่นฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้ และศาลชั้นต้นยังมีอำนาจในการสั่งรับฎีกา กลุ่มที่สองเป็นคดีที่ยื่นฟ้องตั้งแต่วันที่ 8 พฤศจิกายน 2558 เป็นต้นไป การฎีกาใช้ระบบอนุญาตตามกฎหมายใหม่ซึ่งอำนาจในการอนุญาตและสั่งรับฎีกาเป็นของศาลฎีกาเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้ นักศึกษาจึงยังคงต้องศึกษากฎหมายเดิมในเรื่องฎีกาอยู่ต่อไปตามเอกสารการสอนตั้งแต่หน้า 5-56 เป็นต้นไป เพราะยังมีคดีความอีกมากที่ยังอยู่ในบังคับของกฎหมายเดิม และหากข้อสอบทั้งส่วนปรนัยและอัตนัย มิได้ระบุว่าคดีตามอุทธรณ์ได้ยื่นฟ้องเมื่อไรแล้ว ให้ถือว่าคดีนี้ได้ยื่นฟ้องก่อนวันที่ 8 พฤศจิกายน 2558 ซึ่งยังต้องบังคับตามกฎหมายเดิมทั้งสิ้น

หน่วยที่ 6 วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา

วิธีการคุ้มครองประโยชน์ของคู่ความระหว่างพิจารณาตามที่บัญญัติไว้ใน ปพพ. อาจจำแนกได้เป็น 3 ประเภท ตามลักษณะของผู้ที่ถูกคุ้มครอง ดังนี้

1. วิธีการคุ้มครองประโยชน์ของจำเลยโดยเฉพาะ ตาม มาตรา 253
2. วิธีการคุ้มครองประโยชน์ของโจทก์โดยเฉพาะ ตามมาตรา 254
3. วิธีการคุ้มครองประโยชน์ของคู่ความทุกฝ่ายในคดี ตามมาตรา 264

ที่สำคัญคือวิธีการคุ้มครองประโยชน์ของโจทก์โดยเฉพาะ ตามมาตรา 254 ซึ่งมีข้อสังเกตว่า

1. จะใช้มาตรานี้ได้เฉพาะคดีที่มีใช่เป็นคดีมโนสำเนาเท่านั้น อะไรคือคดีมโนสำเนา โปรดดูมาตรา 189
2. โจทก์ที่จะใช้วิธีการคุ้มครองนี้ได้ คือโจทก์ที่ยื่นฟ้องคดีในศาลชั้นต้นเท่านั้น ไม่รวมถึงจำเลยซึ่งยื่นอุทธรณ์ หรือฎีกา
3. โจทก์จะใช้วิธีการตามมาตรา 254 นี้เมื่อใดก็ได้ โดยอาจยื่นไปพร้อมกับคำฟ้อง หรือในเวลาใด ๆ ก่อนศาลมีคำพิพากษาก็ได้ และโจทก์อาจยื่นคำขอตามมาตรา 254 นี้ใช้ชั้นศาลสูงก็ได้
4. วิธีการคุ้มครองมี 4 ประเภทตามที่กฎหมายระบุไว้ และศาลจะสั่งคุ้มครองให้ตามขอต้องให้เป็นที่น่าพอใจแก่ศาลก่อนว่ากรณีเป็นไปตาม มาตรา 255 แล้ว
5. **โจทก์อาจขอใช้วิธีการคุ้มครองตามมาตรา 254 ในเหตุฉุกเฉินได้ด้วย** (ดูมาตรา 266) แต่จะใช้มาตรา 253 หรือมาตรา 264 ในเหตุฉุกเฉินไม่ได้
6. ผลบังคับของคำสั่งศาลที่สั่งตามมาตรา 254 นี้จะมีผลเมื่อไร เป็นไปตามแต่ละกรณีที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 258
7. คำสั่งศาลเกี่ยววิธีการชั่วคราวจะมีผลบังคับต่อไปภายหลังที่ศาลมีคำพิพากษาแล้วเป็นไปตามที่มาตรา 260
8. เมื่อมีข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ที่ศาลอาศัยเป็นหลักในการออกคำสั่งคุ้มครองนั้นเปลี่ยนแปลงไป จำเลยหรือบุคคลภายนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้องอาจขอให้ศาลเปลี่ยนแปลงคำสั่งหรือยกเลิกวิธีการเช่นนั้นเสียได้ตามมาตรา 262
9. จำเลยที่ถูกบังคับโดยวิธีการชั่วคราวนี้ อาจร้องขอต่อศาลให้โจทก์ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนได้ตามมาตรา 263

หน่วยที่ 7 การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง (1)

เนื่องจาก มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2560 ให้มีผลใช้บังคับเมื่อครบ 60 วันนับแต่วันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา (ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2560) มีการปรับแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหลายมาตรา ที่สำคัญคือมาตรา 20 บัญญัติให้ยกเลิกความในลักษณะ 2 การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง มาตรา 271 ถึงมาตรา 323 ของภาค 4 วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับ ตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเดิมเสียทั้งหมด และให้ใช้ความที่บัญญัติใหม่ ตั้งแต่มาตรา 271 ถึงมาตรา 367 ตามที่บัญญัติใหม่แทน แต่หลักการส่วนใหญ่ของการบังคับคดียังคงเป็นไปเช่นเดิม เพียงแต่กฎหมายใหม่ได้บัญญัติไว้ชัดเจนและเป็นหมวดหมู่มากยิ่งขึ้นเท่านั้น จึงทำให้นักศึกษายังคงใช้เอกสารการสอนเพื่อศึกษาและเตรียมสอบได้อยู่ต่อไป โดยเลขมาตราที่อ้างอิงจะมีการปรับเปลี่ยนไปดังจะด้วงเล็บกำกับเลขมาตราใหม่ไว้ต่อท้ายเลขมาตราเก่า ดังนี้

มีสาระสำคัญที่ต้องศึกษาคือ

1. ระยะเวลาในการบังคับคดี ตามมาตรา 271 (กฎหมายใหม่คือมาตรา 274)
(ดูเอกสารการสอนหน้า 7-11)
2. อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี มาตรา 278 (กฎหมายใหม่คือมาตรา 278), การบังคับคดีในกรณีที่เป็นหนี้เงิน มาตรา 282-284 (กฎหมายใหม่คือมาตรา 296 ถึงมาตรา 299)
(ดูเอกสารการสอนหน้า 7-25)
3. ททรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี มาตรา 285, 286 (กฎหมายใหม่คือมาตรา 301, 302)
(ดูเอกสารการสอนหน้า 7-36)

ข้อสังเกต

1. ระยะเวลาในการบังคับคดี 10 ปีตามมาตรา 271 (กฎหมายใหม่คือมาตรา 274) ไม่ใช่อายุความ มีวิธีนับแตกต่างจากการนับอายุความหลายประการ (ดูเอกสารคำสอนหน้า 7-11, 7-12) เช่น
 - เริ่มนับเมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดตามมาตรา 147 เช่น เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้วไม่มีคู่ความฝ่ายใดอุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลชั้นต้นย่อมถึงที่สุดเมื่อพ้นระยะเวลาหนึ่งเดือนอันเป็นระยะเวลาที่คู่ความอาจยื่นอุทธรณ์ได้ หรือกรณีที่เป็นคำพิพากษาของศาลฎีกาก็นับแต่วันที่ศาลชั้นต้นได้อ่านคำพิพากษาของศาลฎีกา มาตรา 140 วรรคท้าย เป็นต้น
 - ระยะเวลา 10 ปีนี้เป็นระยะเวลาที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องร้องขอให้มีการบังคับคดีเท่านั้น มิใช่จะต้องทำการบังคับคดีให้เสร็จสิ้นบริบูรณ์ภายใน 10 ปีนี้แต่อย่างใด ฉะนั้น ถ้ายึดทรัพย์แล้ว จะขายทอดตลาดเมื่อพ้น 10 ปีก็ทำได้ไม่ต้องห้ามตามมาตรา 271 นี้
 - การร้องขอให้บังคับคดีหมายถึงจะต้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี ต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบศาลได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว และต้องแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้บังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สิ่งใดบ้าง ต้องทำให้ครบทุกข้อภายในกำหนด 10 ปี
 - ถ้าคำพิพากษาให้ชำระหนี้เป็นงวด ๆ ระยะเวลา 10 ปีก็เริ่มนับตามหนี้แต่ละงวด

(กฎหมายใหม่) มาตรา 274 ถ้าคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดีหรือบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ชำระหนี้ (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) มิได้ปฏิบัติตามคำสั่งที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีหรือบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ได้รับชำระหนี้ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ขอบที่จะร้องขอให้มีการบังคับคดีโดยวิธียึดทรัพย์สิน อายัดสิทธิเรียกร้อง หรือบังคับคดีโดยวิธีอื่น ตามบทบัญญัติแห่งภาคนี้ภายในสิบปีนับแต่วันที่ที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งและถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องใดไว้หรือได้ดำเนินการบังคับคดีโดยวิธีอื่นไว้บางส่วนแล้วภายในระยะเวลาดังกล่าว ก็ให้ดำเนินการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้อง หรือบังคับคดีโดยวิธีอื่นนั้นต่อไปจนแล้วเสร็จได้

ถ้าคำพิพากษาหรือคำสั่งกำหนดให้ชำระหนี้เป็นงวด เป็นรายเดือน หรือเป็นรายปี หรือกำหนดให้ชำระหนี้ อย่างไรก็ดี ในอนาคต ให้นำระยะเวลาสิบปีตามวรรคหนึ่งตั้งแต่วันที่หนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นอาจบังคับให้ชำระได้

ถ้าสิทธิเรียกร้องตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นการให้ชำระเงิน ส่งคืนหรือส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่งบุคคลซึ่งได้รับโอนหรือรับช่วงสิทธิตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น มีอำนาจบังคับคดีตามความในหมวด 2 การบังคับคดีในกรณีที่เป็นหนี้เงิน หรือหมวด 3 การบังคับคดีในกรณีที่ให้ส่งคืนหรือส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่งแล้วแต่กรณี โดยการร้องขอต่อศาลเพื่อเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต่อไป

2. อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี ตามมาตรา 278 แบ่งออกได้เป็น 7 ประการ (ดูเอกสารคำสอน หน้า 7-26) (กฎหมายใหม่คือมาตรา 278 ถึงมาตรา 286)

3. ในหน่วยที่ 7 ได้พูดถึงอำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการยึดหรืออายัดและขายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่วิธีการยึด, อายัด, ผลแห่งการยึดหรืออายัด และการขายทอดตลาดจะได้ศึกษาโดยละเอียดต่อไปในหน่วยที่ 9

4. ทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี มาตรา 285, 286 (กฎหมายใหม่คือมาตรา 301, 302) แม้ไม่คอยออกสอบอัตโนมัติ แต่จะออกสอบเป็นข้อปรนัยเสมอ ขอให้ให้นักศึกษาอ่านไว้ด้วย (ดูเอกสารคำสอนหน้า 7-36 ถึง 7-40)

(กฎหมายใหม่) มาตรา 301 ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปนี้ ย่อมไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

1) เครื่องนุ่งห่มหลับนอน เครื่องใช้ในครัวเรือน หรือเครื่องใช้สอยส่วนตัว โดยประมาณรวมกันราคาไม่เกินประเภทละสองหมื่นบาท แต่ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นสมควร เจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำหนดให้ทรัพย์สินแต่ละประเภทดังกล่าวที่มีราคารวมกันเกินสองหมื่นบาทเป็นทรัพย์สินที่ไม่ต้องอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีก็ได้ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความจำเป็นตามฐานะของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

(2) สัตว์ สิ่งของ เครื่องมือ เครื่องใช้ ในการประกอบอาชีพหรือประกอบวิชาชีพเท่าที่จำเป็นในการเลี้ยงชีพของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ราคารวมกันโดยประมาณไม่เกินหนึ่งแสนบาท แต่ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีความจำเป็นในการเลี้ยงชีพก็อาจร้องขอต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขออนุญาตใช้สัตว์ สิ่งของ เครื่องมือ เครื่องใช้เท่าที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ

หรือประกอบวิชาชีพในกิจการดังกล่าวของลูกหนี้ตามคำพิพากษาอันมีราคารวมกันเกินกว่าจำนวนราคาที่กำหนดนั้น ในกรณีเช่นนี้ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจใช้ดุลพินิจไม่อนุญาตหรืออนุญาตได้เท่าที่จำเป็นภายในบังคับแห่งเงื่อนไขตามที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นสมควร

(3) สัตว์ สิ่งของ เครื่องใช้ และอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ทำหน้าที่ช่วยหรือแทนอวัยวะของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

(4) ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาอันมีลักษณะเป็นของส่วนตัวโดยแท้ เช่น หนังสือสำหรับวงศ์ตระกูลโดยเฉพาะ จดหมาย หรือสมุดบัญชีต่าง ๆ

(5) ทรัพย์สินอย่างใดที่โอนกันไม่ได้ตามกฎหมาย หรือตามกฎหมายย่อมไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

ทรัพย์สินหรือจำนวนราคาทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดตามวรรคหนึ่ง ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีคำสั่งกำหนดใหม่ได้ คำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีดังกล่าวนั้น ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจร้องคัดค้านต่อศาลได้ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้ทราบคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดี ในกรณีเช่นนี้ ให้ศาลมีคำสั่งตามที่เห็นสมควร

ในกรณีที่พฤติการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจยื่นคำร้องให้ศาลมีคำสั่งเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินหรือจำนวนราคาทรัพย์สินที่ศาลกำหนดไว้เดิมได้

ประโยชน์แห่งข้อยกเว้นที่บัญญัติไว้ในมาตรานี้ ให้ขยายไปถึงทรัพย์สินตามวรรคหนึ่งอันเป็นของคู่สมรสของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือของบุคคลอื่น ซึ่งทรัพย์สินเช่นว่านี้ตามกฎหมายอาจบังคับเอาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้

(กฎหมายใหม่) มาตรา 302 ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่น เงินหรือสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปนี้ ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

(1) เบี้ยเลี้ยงชีพซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ ส่วนเงินรายได้เป็นคราว ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกได้ยกให้เพื่อเลี้ยงชีพนั้น ให้มีจำนวนไม่เกินเดือนละสองหมื่นบาทหรือตามจำนวนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นสมควร

(2) เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ เบี้ยหวัด หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของข้าราชการ เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างในหน่วยราชการ และเงินสงเคราะห์ บำนาญ หรือบำเหน็จที่หน่วยราชการได้จ่ายให้แก่คู่สมรสหรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น

(3) เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ ค่าชดใช้ เงินสงเคราะห์ หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของพนักงาน ลูกจ้าง หรือคนงาน นอกจากที่กล่าวไว้ใน (2) ที่นายจ้างหรือบุคคลอื่นใดได้จ่ายให้แก่บุคคลเหล่านั้น หรือคู่สมรส หรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น เป็นจำนวนรวมกันไม่เกินเดือนละสองหมื่นบาทหรือตามจำนวนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นสมควร

(4) บำเหน็จหรือค่าชดเชยหรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของบุคคลตาม (3) เป็นจำนวนไม่เกินสามแสนบาทหรือตามจำนวนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นสมควร

(5) เงินฌาปนกิจสงเคราะห์ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้รับอันเนื่องมาแต่ความตายของบุคคลอื่นเป็นจำนวนตามที่จำเป็นในการดำเนินการฌาปนกิจศพตามฐานะของผู้ตายที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นสมควร

หน่วยที่ 8 การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง (2)

มีสาระสำคัญที่ต้องศึกษาตั้งแต่ มาตรา 287 (กฎหมายใหม่มาตรา 322) มาตรา 288 (กฎหมายใหม่มาตรา 323) มาตรา 289 (กฎหมายใหม่มาตรา 324) และมาตรา 290 (กฎหมายใหม่มาตรา 326) ดังนี้

1. มาตรา 287 (กฎหมายใหม่มาตรา 322) การบังคับคดียอมไม่กระทบถึงบุริมสิทธิหรือสิทธิอื่น ๆ ของบุคคลภายนอก

- มาตรานี้โดยเนื้อหาด้วยบทจะเห็นว่าไม่ได้ห้ามบังคับเอาแก่ทรัพย์สินที่อยู่ภายใต้บุริมสิทธิหรือสิทธิอื่น ๆ ของบุคคลภายนอก แต่บัญญัติมิใช่การบังคับคดีไปกระทบกระเทือนถึงผู้ทรงสิทธิเหล่านั้นเท่านั้น (ดูเอกสารการสอนหน้า 5-8 และฎีกาที่ 339/2516)
- แต่อย่างไรก็ตามก็อาจมีกรณีที่ห้ามมิให้บังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินนั้นเลยก็ได้ (ดูเอกสารการสอนหน้า 7-8 และฎีกาที่ 680/2512)
- สิทธิเหนือบุคคลไม่อยู่ในบังคับของมาตรา 287 นี้ (ดูเอกสารการสอนหน้า 7-8 และฎีกาที่ 1166/2492, 3766/2545) แต่ถ้ามีคำพิพากษารับรองสิทธิว่าให้ทรัพย์สินนั้นตกได้แก่ผู้ใดแล้ว เจ้าหนี้ก็บังคับไม่ได้ (ดูฎีกาที่ 739/2511, 680/2512, และฎีกาที่ 407/2532 ในเอกสารการสอนหน้า 8-10)
- คุณสมบัติของเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมและสิทธิของผู้อยู่ในฐานะที่จะจดทะเบียนสิทธิของตนได้ก่อน ตามมาตรา 1300 ด้วย (ดูเอกสารการสอนหน้า 8-9 ถึง 8-10)

(กฎหมายใหม่) มาตรา 322 ภายใต้บังคับมาตรา 323 และมาตรา 324 บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษายอมไม่กระทบกระทั่งถึงทรัพย์สินบุริมสิทธิสิทธิยึดเหนี่ยวหรือสิทธิอื่นซึ่งบุคคลภายนอกมีอยู่เหนือทรัพย์สินหรืออาจร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินนั้นตามกฎหมาย

2. มาตรา 288 (กฎหมายใหม่มาตรา 323) การร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด

- ผู้ร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของทรัพย์สิน
- ข้ออ้างในการร้องขอคือทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดไว้มิได้เป็นของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น (ดูเอกสารการสอนหน้า 8-13)
- แต่ถ้าเป็นเจ้าของรวมในทรัพย์สินสิ่งใดที่แบ่งแยกกันเป็นสัดส่วนแล้ว เจ้าของรวมที่มีได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาด้วยสามารถร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดได้ (ดูเอกสารการสอนหน้า 8-14 และฎีกาที่ 938/2503, 9033/2542)
- การดำเนินคดีเกี่ยวกับคำร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด (ดูเอกสารการสอนหน้า 8-14 ถึง 8-16)

(กฎหมายใหม่) มาตรา 323 ภายใต้บังคับมาตรา 55 บุคคลใดกล่าวอ้างว่าจำ เลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้ หรือตนเป็นเจ้าของรวมซึ่งมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในทรัพย์สินนั้นซึ่งเป็นอสังหาริมทรัพย์ที่ได้แบ่งการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วน หรือตนเป็นเจ้าของรวมในทรัพย์สินนั้นซึ่งเป็นสังหาริมทรัพย์ที่เป็นทรัพย์สินแบ่งได้ หรือตนเป็นผู้อยู่ในฐานะอันจะให้จดทะเบียนสิทธิของตนใน

ทรัพย์สินนั้นได้อยู่ก่อนบุคคลนั้นอาจร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินนั้นทั้งหมดหรือบางส่วนหรือเฉพาะส่วนของตนแล้วแต่กรณี โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีภายในหกสิบวันนับแต่วันที่มีการยึดทรัพย์สินนั้น แต่ถ้าไม่สามารถยื่นคำร้องขอภายในระยะเวลาดังกล่าว บุคคลนั้นจะยื่นคำร้องขอเมื่อพ้นระยะเวลาเช่นว่านั้นได้ก็ต่อเมื่อมีพฤติการณ์พิเศษและได้ยื่นคำร้องขอไม่ช้ากว่าเจ็ดวันก่อนวันที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดไว้เพื่อการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นซึ่งทรัพย์สินนั้นเป็นครั้งแรก เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัย บุคคลนั้นจะยื่นคำร้องขอในภายหลังก็ได้ แต่จะต้องยื่นเสียก่อนขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นซึ่งทรัพย์สินนั้น

ในกรณีที่เป็ทรัพย์สินตามมาตรา 332 ผู้กล่าวอ้างอาจยื่นคำร้องขอต่อศาลภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้มีการยึดทรัพย์สินนั้น แต่ถ้าไม่สามารถยื่นคำร้องขอภายในระยะเวลาดังกล่าว บุคคลนั้นจะยื่นคำร้องขอเมื่อพ้นระยะเวลาเช่นว่านั้นได้ก็ต่อเมื่อมีพฤติการณ์พิเศษ แต่จะต้องยื่นเสียก่อนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะจ่ายเงินที่ได้จากการขายทรัพย์สินนั้นแก่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาตามมาตรา 339 หรือก่อนที่บัญชีส่วนเฉลี่ยแสดงจำนวนเงินที่ขายทรัพย์สินนั้นเป็นที่สุดตามมาตรา 340 แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ ให้ถือว่าเงินจำนวนสุทธิที่ได้จากการขายนั้นเป็นเสมือนทรัพย์สินที่ขอให้ปล่อย

เมื่อศาลสั่งรับคำร้องขอไว้แล้ว ให้ส่งสำเนาคำร้องขอแก่โจทก์หรือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษา และเจ้าพนักงานบังคับคดี เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับคำร้องขอเช่นว่านี้ถ้าทรัพย์สินที่ยึดนั้นไม่ใช่ทรัพย์สินตามมาตรา 332 ให้งดการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินนั้นไว้ในระหว่างรอคำวินิจฉัยชี้ขาด และให้ศาลพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีนั้นเหมือนอย่างคดีธรรมดา

โจทก์หรือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอาจยื่นคำร้องว่าคำร้องขอ นั้นไม่มีมูลและยื่นเข้ามาเพื่อประวิงการบังคับคดีเมื่อปรากฏพยานหลักฐานเบื้องต้นว่าคำร้องนั้นฟังได้ ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กล่าวอ้างวางเงินหรือหาประกันต่อศาลตามจำนวนและภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร เพื่อเป็นประกันการชำระค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์หรือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาสำหรับความเสียหายที่อาจได้รับการยื่นคำร้องขอ นั้น ถ้าผู้กล่าวอ้างไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ ส่วนเงินหรือประกันที่วางไว้ต่อศาลดังกล่าว เมื่อศาลเห็นว่าไม่มีความจำเป็นต่อไป จะสั่งคืนหรือยกเลิกประกันนั้นก็ได้ คำสั่งของศาลตามวรรคนี้ให้เป็นที่สุด

ในกรณีที่ศาลได้มีคำสั่งยกคำร้องขอที่ยื่นไว้ตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ถ้าโจทก์หรือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการยื่นคำร้องขอดังกล่าวเห็นว่าคำร้องขอ นั้นไม่มีมูลและยื่นเข้ามาเพื่อประวิงการบังคับคดี บุคคลดังกล่าวอาจยื่นคำร้องต่อศาลภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลได้มีคำสั่งยกคำร้องขอเพื่อขอให้ศาลสั่งให้ผู้กล่าวอ้างชดใช้ค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตนได้ในกรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้แยกการพิจารณาเป็นสำนวนต่างหากจากคดีเดิม และเมื่อศาลได้สอบสวนแล้วเห็นว่าคำร้องนั้นฟังได้ ให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้กล่าวอ้างชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล โจทก์หรือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอาจร้องขอให้ศาลบังคับคดีแก่บุคคลนั้นเสมือนหนึ่งว่าเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา

3. การขอรับชำระหนี้บุริมสิทธิจากทรัพย์สินที่ยึด เป็นสิทธิของผู้รับจำนอง และเจ้าหนี้บุริมสิทธิอื่น (มาตรา 289 กฎหมายใหม่มาตรา 324) (โปรดดูเอกสารการสอนหน้า 8-17 ถึง 8-20)

(กฎหมายใหม่)มาตรา 324 บุคคลใดมีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้หรือได้รับส่วนแบ่งจากเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นซึ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้โดยอาศัยอำนาจแห่งทรัพย์สินสิทธิ บุริมสิทธิ สิทธิยึดหน่วง หรือสิทธิอื่นซึ่งบุคคลนั้นมียุ่เหนือทรัพย์สินหรืออาจร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินนั้นตามกฎหมาย ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่เป็นผู้รับจำนองทรัพย์สินหรือเป็นผู้ทรงบุริมสิทธิเหนืออสังหาริมทรัพย์อันได้จดทะเบียนไว้ บุคคลนั้นอาจยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีก่อนเอาทรัพย์สินนั้นออกขายหรือจำหน่ายขอให้มีการสั่งอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(ก) ในกรณีที่อาจบังคับเอาทรัพย์สินซึ่งจำนองหลุด ขอให้เอาทรัพย์สินซึ่งจำนองนั้นหลุดถ้าศาลมีคำสั่งอนุญาตการยึดทรัพย์สินที่จำนองนั้นเป็นอันเพิกถอนไปในตัว

(ข) ในกรณีอื่น ขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีนำเงินที่ได้จากการขายหรือจำหน่ายทรัพย์สินนั้นมาชำระหนี้แก่ตนก่อนเจ้าหนี้อื่น ทั้งนี้ ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายอื่น

(2) ในกรณีที่ปรากฏแก่เจ้าพนักงานบังคับคดีว่าทรัพย์สินซึ่งขายหรือจำหน่ายนั้นเป็นของเจ้าของรวมอันได้จดทะเบียนไว้ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกันเงินส่วนเงินของเจ้าของรวมอื่น นอกจากส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาออกจากเงินที่ได้จากการขายหรือจำหน่ายทรัพย์สินนั้นตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 340

(3) ในกรณีที่ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงซึ่งไม่มีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินที่ขายหรือจำหน่าย บุคคลนั้นอาจยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีภายในสิบห้าวันนับแต่วันขายหรือจำหน่ายทรัพย์สินนั้นขอให้ให้นำเงินที่ได้จากการขายหรือจำหน่ายมาชำระหนี้แก่ตนก่อนเจ้าหนี้อื่นซึ่งไม่มีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินนั้น

(4) ในกรณีอื่นนอกจากที่ระบุไว้ใน (1) (2) และ (3) ผู้ทรงสิทธินั้นอาจยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีภายในสิบห้าวันนับแต่วันขายหรือจำหน่ายทรัพย์สินนั้น ขอให้ตนได้รับส่วนแบ่งในเงินที่ได้จากการขายหรือจำหน่ายหรือขอให้นำเงินดังกล่าวมาชำระหนี้แก่ตนก่อนเจ้าหนี้อื่นทั้งนี้ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายอื่น

4. การร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ (มาตรา 290) (กฎหมายใหม่มาตรา 326)

มี 2 เรื่องที่ต้องศึกษาคือ

ก. การห้ามยึดหรืออายัดซ้ำ

เฉพาะเมื่อการยึดหรืออายัดครั้งแรกเป็นการกระทำโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีไว้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น ถ้าเป็นการยึดโดยเจ้าพนักงานอื่นที่มีใช้เป็นเจ้าพนักงานบังคับคดี หรือเป็นการยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีก็ตามแต่เป็นการยึดไว้โดยวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาก็ไม่ต้องห้ามยึดหรืออายัดซ้ำ (ดูเอกสารการสอนหน้า 8-24 และฎีกาที่ 1094/2510, 528/2509 และฎีกาที่ 9270/2547)

ข. การเฉลี่ยทรัพย์

● ผู้ร้องขอเฉลี่ยทรัพย์จะต้องเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้คนเดียวกันในคดีอื่นแล้ว แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นคำพิพากษาถึงที่สุด

● ต้องปรากฏว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่มีทรัพย์สินสิ่งใดอีกหรือมีแต่ไม่พอชำระหนี้ให้แก่ผู้ร้องได้โดยสิ้นเชิง หรือมีแต่ไม่อาจบังคับได้ตามกฎหมาย (ดูเอกสารการสอนหน้า 9-26)

● ผู้มีสิทธิร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ได้โดยไม่ต้องปฏิบัติหรือถูกบังคับตามกฎหมายเกณฑ์ที่กล่าวแล้วคือใคร?

(กฎหมายใหม่)มาตรา 326 เมื่อมีการยึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องอย่างใดของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อเอาชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษารายหนึ่งแล้ว ห้ามไม่ให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นดำเนินการให้มีการยึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องนั้นซ้ำอีก แต่ให้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดี ขอให้คำสั่งให้ตนเข้าเฉลี่ยในทรัพย์สินหรือเงินที่ได้จากการขายหรือจำหน่ายทรัพย์สินจากการยึดหรืออายัดนั้นได้ตามส่วนแห่งจำนวนหนี้ตามคำพิพากษา ห้ามมิให้ศาลอนุญาตตามคำร้องเช่นว่านี้ เว้นแต่ศาลเห็นว่าผู้ยื่นคำร้องไม่สามารถเอาชำระได้จากทรัพย์สินอื่น ๆ ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

ผู้มีสิทธิร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินได้โดยไม่ต้องเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและไม่ต้องพิสูจน์ว่าลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สิน ฯลฯ ตามหลักเกณฑ์ที่กล่าวแล้วคือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยภาษีอากรหรือกฎหมายอื่นที่จะสั่งยึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพื่อบังคับชำระหนี้ที่ค้างชำระตามกฎหมายนั้น ๆ ได้เอง

(กฎหมายใหม่มาตรา 326 วรรค 3) ถ้าเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยภาษีอากรหรือกฎหมายอื่นที่จะสั่งยึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพื่อบังคับชำระหนี้ที่ค้างชำระตามกฎหมายนั้น ๆ ได้เอง ได้ยึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องตามวรรคหนึ่งไว้ก่อนแล้ว ให้มีสิทธิขอเข้าเฉลี่ยได้โดยไม่ต้องอยู่ในบังคับของบทบัญญัติวรรคสอง แต่ถ้าเจ้าพนักงานดังกล่าวมิได้ยึดหรืออายัดไว้ก่อน ให้มีสิทธิขอเข้าเฉลี่ยได้เช่นเดียวกับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่น

หมายความว่าเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามกฎหมายที่จะบังคับชำระหนี้ได้เองโดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาลนั้น **สามารถร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินได้โดยไม่ต้องเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แต่จะต้องพิสูจน์ว่าลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินอื่นอันจะบังคับชำระหนี้ได้ด้วย** เว้นแต่จะเป็นการที่เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจดังกล่าวได้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นๆ ไว้ก่อนแล้ว แต่ถูกเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำเจ้าพนักงานบังคับคดีมายึดหรืออายัดทรัพย์สินขึ้นเดียวกันนั้น (ซึ่งทำได้ไม่เป็นการยึดหรืออายัดซ้ำที่ต้องห้ามตามวรรค) 1) **ในกรณีที่เจ้าพนักงานได้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้ก่อนเช่นนี้ เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจดังกล่าวจะขอเฉลี่ยทรัพย์สินได้โดยไม่ต้องพิสูจน์ว่าลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินอื่นอันจะบังคับเอาได้แต่อย่างใด**

ระยะเวลาในการยื่นคำขอเฉลี่ยทรัพย์สิน (กฎหมายใหม่มาตรา 326 วรรค 4, 5, 6)

ในกรณีที่ยึดทรัพย์สินเพื่อขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่น คำร้องเช่นว่านี้ให้ยื่นก่อนสิ้นระยะเวลาสิบห้าวันนับแต่วันที่มีการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินที่ขายทอดตลาดหรือจำหน่ายได้ในครั้งนั้น ๆ

ในกรณีที่อายัดสิทธิเรียกร้อง ให้ยื่นคำร้องเสียก่อนสิ้นระยะเวลาสิบห้าวันนับแต่วันชำระเงินหรือวันที่มีการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นซึ่งสิทธิเรียกร้องตามที่อายัดนั้นได้

ในกรณีที่ยึดเงิน ให้ยื่นคำร้องเช่นว่านี้ก่อนสิ้นระยะเวลาสิบห้าวันนับแต่วันยึด

เมื่อได้ส่งสำเนาคำร้องดังกล่าวให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการจ่ายเงินหรือทรัพย์สินตามคำบังคับตั้งแต่การขาย การจำหน่าย หรือการชำระเงินตามที่ได้ยึดในครั้งที่ขอเฉลี่ยนั้นแล้วแต่กรณีไว้จนกว่าศาลจะได้มีคำวินิจฉัยชี้ขาด เมื่อศาลได้มีคำสั่งประการใดและสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบแล้ว ก็ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีปฏิบัติไปตามคำสั่งเช่นว่านั้น

จะเห็นว่าหลักเกณฑ์เกี่ยวกับระยะเวลาในการยื่นขอเฉลี่ยทรัพย์สินนั้นยังเป็นไปตามกฎหมายเดิมมาตรา 290 เพียงแต่แก้ไขระยะเวลาจากเดิมที่กำหนดไว้ 14 วัน เป็นระยะเวลาใหม่ 15 วันเท่านั้น

หลักเกณฑ์ในการยื่นคำร้องขอตทรัพย์

จากมาตรา 288 และกฎหมายใหม่มาตรา 323 ที่บัญญัติหลักเกณฑ์ในการร้องขอตทรัพย์ไว้ในทำนองเดียวกันว่า ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งมาตรา 55 ถ้าบุคคลใดกล่าวอ้างว่าจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้ ฯลฯ ก่อนที่ได้เอาทรัพย์สินเช่นว่านี้ออกขายทอดตลาด หรือจำหน่ายโดยวิธีอื่น บุคคลนั้นอาจยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีให้ปล่อยทรัพย์สินเช่นว่านั้น

ฉะนั้น จึงสรุปหลักเกณฑ์ในการยื่นคำร้องขอตทรัพย์ ได้ดังนี้

ก) ผู้ที่สามารถยื่นคำร้องขอตทรัพย์

คือผู้ที่ถูกโต้แย้งสิทธิของตนตามมาตรา 55 ฉะนั้น ผู้ร้องขอตทรัพย์อาจเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ หรือเป็นผู้อื่นที่มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้อง เช่นเป็นผู้เช่าซื้อ หรือเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้นก็

ข) ต้องยื่นต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีเท่านั้น มิใช่ศาลที่ดำเนินการบังคับคดีแทน

ค) เหตุผลที่ต้องอ้างในการร้องขอตทรัพย์

ต้องอ้างว่าจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้

ง) กำหนดเวลาในการยื่นคำร้องขอตทรัพย์

กฎหมายเดิม มาตรา 288 บัญญัติว่าต้องยื่นก่อนที่ได้เอาทรัพย์สินเช่นว่านี้ออกขายทอดตลาด หรือจำหน่ายโดยวิธีอื่น

แต่ตามกฎหมายใหม่มาตรา 323 บัญญัติแก้ไขเป็นว่าให้ยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีภายในหกสิบวันนับแต่วันที่มีการยึดทรัพย์สินนั้นแต่ถ้าไม่สามารถยื่นคำร้องขอภายในระยะเวลาดังกล่าว บุคคลนั้นจะยื่นคำร้องขอเมื่อพ้นระยะเวลาเช่นว่านั้นได้ก็ต่อเมื่อมีพฤติการณ์พิเศษ และได้ยื่นคำร้องขอไม่ช้ากว่าเจ็ดวันก่อนวันที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดไว้เพื่อการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นซึ่งทรัพย์สินนั้นเป็นครั้งแรก เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัย บุคคลนั้นจะยื่นคำร้องขอในภายหลังก็ได้ แต่จะต้องยื่นเสียก่อนขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นซึ่งทรัพย์สินนั้น

การร้องขอตทรัพย์นั้น ผู้ร้องจะต้องกล่าวอ้างว่าจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินที่ยึดไว้ เป็นสำคัญ หากทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดมานั้นเป็นของจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้วก็จะร้องขอตทรัพย์ไม่ได้ เพราะทรัพย์สินนั้นเป็นของจำเลย แม้จำเลยจะมีได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์โดยลำพัง แต่เป็นเจ้าของรวมกับบุคคลอื่นก็ตาม อย่างไรก็ตามกฎหมายใหม่มาตรา 323 บัญญัติให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้นว่าเจ้าของรวมก็มีสิทธิร้องขอตทรัพย์เฉพาะส่วนของตนได้หากว่า

1. ตนเป็นเจ้าของรวมซึ่งมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในทรัพย์สินนั้นซึ่งเป็นอสังหาริมทรัพย์ที่ได้แบ่งการครอบครองเป็นส่วนลัด หรือ

2. ตนเป็นเจ้าของรวมในทรัพย์สินนั้นซึ่งเป็นสังหาริมทรัพย์ที่เป็นทรัพย์สินแบ่งได้

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว เจ้าของรวมคนอื่นจะมาร้องขจัดทรัพย์ไม่ได้ ได้แต่จะร้องขอกันส่วนของตน ตามมาตรา 287 เท่านั้น

(ดูเอกสารการสอน หน้า 8-14 และกิจกรรมท้ายเรื่อง 8.1.2)

อนึ่ง แต่เดิมนั้นสิทธิของบุคคลผู้อยู่ในฐานะอันจะให้จดทะเบียนสิทธิในทรัพย์สินนั้นได้อยู่ก่อนว่าจะร้อง ขจัดทรัพย์ได้หรือไม่ก็ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 288 เดิม ซึ่งที่ผ่านมามีต้องอาศัยแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาว่า บุคคลเหล่านี้มีสิทธิร้องขจัดทรัพย์ได้ ต่อมากฎหมายใหม่มาตรา 323 จึงได้บัญญัติแยกไว้ชัดเจนว่าบุคคลผู้อยู่ในฐานะ อันจะให้จดทะเบียนสิทธิในทรัพย์สินนั้นได้อยู่ก่อนก็มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินนั้นเฉพาะส่วนที่ตนมีสิทธิได้เช่นกัน

หลักเกณฑ์ที่ห้ามยึดหรืออายัดซ้ำ

จากมาตรา 290 ที่บัญญัติหลักเกณฑ์ที่ห้ามยึดหรืออายัดซ้ำไว้ว่า เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดหรืออายัด ทรัพย์สินอย่างใดของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ห้ามไม่ให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่น ยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นซ้ำอีก และตามกฎหมายใหม่มาตรา 326 ที่บัญญัติในทำนองเดียวกันว่า เมื่อมีการ ยึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องอย่างใดของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อเอาชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา รายหนึ่งแล้ว ห้ามไม่ให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นดำเนินการให้มีการยึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องนั้นซ้ำอีก

จึงอาจวางหลักเกณฑ์ที่ห้ามมิให้ยึดหรืออายัดซ้ำได้ดังนี้

1. การยึดครั้งแรกเป็นการยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี ไม่ใช่เจ้าพนักงานอื่นเช่นเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตาม ประมวลรัษฎากร เป็นต้น
2. เป็นการที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดไว้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา นั่นคือต้องมีคำพิพากษาแล้ว หากเป็นการ ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีแต่เป็นการยึดไว้ชั่วคราวก่อนพิพากษามาตรา 254 (1) ก็ไม่ต้องห้ามยึดหรือ อายัดซ้ำ

การที่เจ้าพนักงานบังคับคดีในคดีได้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้ตามวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษามาตรา 254 (1) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง จึงมิใช่การที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดทรัพย์สินนี้ไว้ ตามคำพิพากษาอันจะต้องห้ามมิให้ยึดซ้ำตามมาตรา 290 วรรคหนึ่งแต่อย่างใด เจ้าหนี้ตามคำพิพากษารายอื่นจึงมี อำนาจขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินเดียวกันนี้ได้ ไม่เป็นการยึดหรืออายัดซ้ำ

หลักเกณฑ์การขอเฉลี่ยทรัพย์

จากมาตรา 290 และตามกฎหมายใหม่มาตรา 326 ที่บัญญัติหลักเกณฑ์ในการขอเฉลี่ยทรัพย์ในทำนอง เดียวกันว่า เมื่อเป็นการยึดหรืออายัดซ้ำซึ่งต้องห้ามตามกฎหมายแล้ว ให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาคงเหลือมีอำนาจ ยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลที่ออกหมายบังคับให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้น เพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้ตนเข้าเฉลี่ย ในทรัพย์สินหรือเงินที่ขายหรือจำหน่ายทรัพย์สินนั้นได้ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่ว่าใน กรณีใด ๆ ห้ามมิให้ศาลอนุญาตตามคำขอเช่นว่ามานี้ เว้นแต่ศาลเห็นว่าผู้ยื่นคำขอไม่สามารถเอาชำระได้จากทรัพย์สิน อื่น ๆ ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

จึงสามารถสรุปหลักเกณฑ์ในการขอเฉลี่ยทรัพย์สินได้ว่า

- 1) เจ้าหนี้ที่จะยื่นคำขอเฉลี่ยทรัพย์สินได้จะต้องเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้รายเดียวกันนั้น ถ้ายังไม่ได้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้วจะขอเฉลี่ยทรัพย์สินไม่ได้ เว้นแต่เจ้าหนี้บุริมสิทธิ เจ้าหนี้ผู้รับจ้างงานที่อาจใช้สิทธิตามมา. 287 หรือม. 289 ได้ (กฎหมายใหม่คือมาตรา 322 และ 324)
- 2) ต้องยื่นต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีเท่านั้น มิใช่ศาลที่ดำเนินการบังคับคดีแทน
- 3) ไม่ว่าในกรณีใด ๆ ห้ามมิให้ศาลอนุญาตตามคำขอเช่นว่ามานี้ เว้นแต่ศาลเห็นว่าผู้ยื่นคำขอไม่สามารถเอาชำระได้จากทรัพย์สินอื่น ๆ ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ฉะนั้น ผู้ขอเฉลี่ยจะต้องมีข้ออ้างอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ เช่น
 - ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่มีทรัพย์สินใด ๆ เหลืออยู่ให้บังคับได้อีกเลย
 - ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีทรัพย์สินเหลืออยู่แต่ไม่พอนำมาชำระหนี้โดยสิ้นเชิงแก่ผู้ร้อง
 - ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีทรัพย์สินเหลืออยู่แต่ไม่สามารถยึดมาชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย
- 4) ระยะเวลาในการยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินภายใน 14 วัน (กฎหมายใหม่ 15 วัน) นับแต่วันที่มีการขายทอดตลาดในครั้งนั้นๆ หรือถ้าเป็นการยึดเงินให้ขอได้ภายใน 14 วัน (กฎหมายใหม่ 15 วัน) นับแต่วันยึด

(ดูเอกสารการสอนหน้า 8-25 และ 8-26)

